

τικαί παραπομπαί. Τὸ οὕτω δὲ διαμορφωθὲν κείμενον ἐξεδόθη εἰς ἴδιον τεῦχος ἐν Αἰγίῳ τὸ 1830 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγχειρίδιον διὰ τ' ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, ἢ Ὁδηγὸς τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ὑπὸ Σαραζίνου, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Παρισίοις Προτύπου σχολείου καὶ ἐπιστατοῦντος τὰ τοῦ τμήματος τῆς Σαίνας σχολεῖα. Πόνημα παραδεχθὲν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας τῆς ἐπὶ τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας καὶ ὑπὸ τοῦ πραιφέκτου τῆς Σαίνας διὰ τὰ ἐκεῖ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα. Ἐξετασθὲν δὲ καὶ ἐγκριθὲν ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς Προπαιδείας Ἐπιτροπῆς, καὶ κατ' ἐπίκρισιν τῆς Κυβερνήσεως μεταφρασθὲν μεθηρμισμένον εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, πρὸς τὸν ὁμοίωτροπον κανονισμόν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ παραρτήματος τῶν διαταγμάτων τῶν περὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν κλπ.».

Ἐν ἀρχῇ ὁ ὀδηγὸς συγκρίνει τὴν συνδιδασκτικὴν πρὸς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον καὶ ἐξαίρει τὰ μειονεκτήματα τῆς μιᾶς καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἄλλης. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ ἐμφαντικωτέραν τὴν διαφορὰν, ἐκάστην σελίδα χωρίζει εἰς δύο στήλας, εἰς τὴν μίαν τῶν ὁποίων γράφει τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνδιδασκτικῆς καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον:

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΤΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΤΙΚΗ

Εἰς τὸν τρόπον τοῦ διδάσκειν ἀτομικῶς καθένα μαθητήν, ἂν ὁ διδάσκαλος ἔχη 60 μαθητάς, δὲν δύναται νὰ δώσῃ εἰς 3 ὥρῶν διάστημα, πλειότερον καιρὸν τῶν τριῶν λεπτῶν εἰς καθένα· καὶ ἐνῶ ἐπιστατεῖ ἓνα νὰ σπουδάξῃ, οἱ λοιποὶ 59 δὲν κάμνουσι τίποτε, ἢ κάμνουσὶ τι κακῶς.

Εἰς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἂν ἡ παράδοσις εἶναι τριῶν ὥρῶν, καθεὶς τῶν μαθητῶν, ὅσοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, σπουδάζει τριῶν ὥρῶν μάθημα, τὸ ὁποῖον δὲν τοῦ δίδει κανένα κόπον.

Κατὰ τὸν τρόπον τὸν συνδι-
δακτικόν, χρειάζονται διδάσκα-
λοι ἰσάριθμοι μετὰς ὅσας κλά-
σεις ἤθελε σχηματίσει, καθὼς
γίνεται εἰς τὰ λύκεια καὶ εἰς τὰ
σχολεῖα τῶν Ἀδελφῶν. Ἄλλ'
ἂν δὲν θέλης νὰ πολυπλασιά-
σης τοὺς διδασκάλους, κατ' ἀ-
νάγκην πρέπει νὰ συγκατατά-
ξης μαθητὰς ἀνίσων δυνάμεων
εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κλάσιν.

Εἰς τὰ τελειότερα τῶν σχο-
λείων τῆς παλαιᾶς μεθόδου
βλέπεις ἐπικρατοῦσαν τὴν ἀτα-
ξίαν, τὴν ἀκαθαρίαν καὶ τὴν
ἀηδίαν τῶν μαθητῶν.

Ἄλλοτε ἔπρεπεν οἱ μαθηταὶ
νὰ μένωσιν ἀκίνητοι ὀλοκλή-
ρους ὥρας, καθήμενοι μετὰ σταυ-
ρωμένας τὰς χεῖρας· πρᾶγμα,
τὸ ὁποῖον εἶναι ἐναντίον τῆς
παιδικῆς φύσεως, ἣτις ἔχει

Κατὰ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν
μέθοδον, εἰς μόνος διδάσκαλος
χρειάζεται εἰς ἓν σχολεῖον, καὶ
ἑξακοσίους μαθητὰς ἔχον· αἱ
δὲ κλάσεις εἶναι πολλαπλάσιοι,
ὥστε ὁ νεοερχόμενος μαθητὴς
εὐρίσκει πάντοτε ἓν τμήμα
συγκροτούμενον ὑπὸ μαθητῶν
ἐχόντων ἴσην μ' αὐτὸν μάθη-
σιν· αἱ πρόοδοί του δὲν ἐμπο-
δίζονται, οὐδ' αὐτὸς ἐμποδί-
ζει ποσῶς τὰς τῶν ἄλλων.

Εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ οἱ μα-
θηταὶ διακρίνονται διὰ τὴν κα-
θαριότητα, τὴν εὐσημοσύνην
καὶ τὴν ψυχικὴν εὐχαρίστησιν,
ἣτις λάμπει εἰς τὸ πρόσωπόν
των. Ἡ εὐταξία εἶναι ἐντελής,
ἡ εὐκοσμία εἶναι ἓν τῶν κυ-
ριωτέρων πραγμάτων εἰς τὴν
ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον καὶ
καθεὶς ἐξεύρει πόσῃ ἐπιρροὴν
δύνανται νὰ ἔχωσιν εἰς τὸ
ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς ὅλαι αἱ
ἕξεις αἱ ἀποκτώμεναι εἰς τὴν
παιδικὴν ἡλικίαν.

Ὁ τρόπος τῆς ἀλληλοδιδασ-
κτικῆς ἀρμόζει κάλλιον εἰς τὰ
παιδιά. Δι' αὐτοῦ ὀλίγον και-
ρὸν μένουσιν εἰς μίαν ἄσκησιν
γινομένην εἰς τὰ θρανία· ἔπει-
τα κινουῦνται, διὰ νὰ ὑπάγῃσι,

χρείαν κινήσεως καὶ διασκεδάσεως. Διὰ τοῦτο δὲ ἐφαίνοντο τὰ παιδιά ἀποκτῶντα σύνωρα προδιάθεσιν τινὰ εἰς τὰς ἀρρωστίας τῆς κεφαλῆς, τοῦ στήθους, τῆς κοιλίας κλπ.

Ἄλλοτε ἐχρειάζετό τις 4,5 ἢ 6 χρόνους διὰ νὰ μάθῃ μετὰ πολλοῦ κόπου μόλις ν' ἀναγινώσκῃ ὀλίγον, νὰ γράφῃ καὶ νὰ λογαριάζῃ· καὶ οὗτος ὁ καιρὸς ἦτο προσέτι ἀηδίας καὶ πικρίας καιρὸς. Τίς ἀπὸ ἡμᾶς ἐλησμόνησε τὰ ὅσα πύρινα δάκρυα ἔχυσεν ἐπάνω εἰς τὴν φυλλάδα του;

Οἱ μὴ εὐποροὶ γονεῖς δὲν ἐδύναντο νὰ πληρῶνωσι διὰ

μετὰ πολλῆς εὐταξίας, νὰ σπουδάσωσιν εἰς πίνακας γύρω τοῦ διδασκῆρίου· καὶ μετ' ὀλίγον νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὰ θρανία. Τοῦτο ζητεῖ καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία· τὸ σῶμα διὰ ν' ἀναπτυχθῆ ἔχει χρείαν κινήσεως, καὶ τὸ πνεῦμα χρειάζεται ψυχαγωγίαν καὶ διασκέδασιν.

Τὴν σήμερον τὸ ἡμισυ ἢ τὸ τρίτον αὐτοῦ τοῦ καιροῦ ἀρκεῖ εἰς τὰ παιδιά διὰ νὰ μάθωσι τὰ αὐτά· ἀλλὰ καλύτερον, χωρὶς ραβδισμοὺς καὶ λύπας, καὶ χωρὶς νὰ παθαίνωσι τι βλαβερὸν τῆς ὑγείας των. Ἐὰν μείνωσιν εἰς τὸ σχολεῖον ὅσον καιρὸν ἔμενον ἄλλοτε εἰς τὰ τῆς ἄλλης μεθόδου, θέλουν μάθῃ πλείοτερα καὶ θέλουν γενῆ ἀξιώτερα εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσωσι τὰ χρέη τῆς τάξεως, τὴν ὁποίαν θέλουν λάβει ἐμβαίνοντα εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον. Δὲν θέλουν δὲ ζητήσῃ ν' ἀναβῶσιν ὑψηλότερα, ὡς εἶπαν τινές· διότι εἰς τὰ σχολεῖά μας δὲν τοὺς παραδίδεται ἄλλο παρὰ τὰ τῆς κοινῆς προπαιδείας μαθήματα.

Διὰ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου τὰ εἰς διδασκαλίαν ἀ-

τὴν διδασκαλίαν τῶν τέκνων των· ἔπειτα δὲν ἦσαν οὐδὲ ἀρκετὰ σχολεῖα δημόσια, διὰ νὰ διδάσκωνται τὰ παιδία ἀμισθί. Ἐκ τούτου πολλὰ ἔμεναν ἀμαθῆ καὶ παντάπασιν ἀπαιδευτα καὶ ἀνάγωγα. Ἦτο ἡ νεολαία ὡς φυτοκομεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο μετέπειτα κακοὶ ἄνδρες, διὰ νὰ ὑπάγουν νὰ γεμίσωσι τὰς φυλακάς, τὰ δεσμωτήρια καὶ τὰ κάτεργα· ἐρεύνησον περὶ τούτου τὰ κατὰστιχα τῶν ἀποφάσεων ὄλων τῶν δικαστηρίων.

παιτούμενα ἔξοδα εἶναι πολὺ ὀλιγώτερα. Εἰς τὰ Παρίσια ἔχομεν σχολεῖα ἐκ 400 μαθητῶν, καθὲν τῶν ὁποίων διευθύνεται ὑπὸ ἐνὸς μόνου διδασκάλου. Ἄν ἔδιδες ἀπὸ ἓν βιβλίον εἰς καθένα μαθητὴν, ἰδοὺ εὐθύς 400 τόμοι, καὶ πολλάκις χρειάζεται εἰς πλειότερον ἀπὸ ἓνα τόμον. Τὰ βιβλία φθείρονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ ταῖς δίδης ἄλλα νέα. Τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ κάμνης διὰ τὸ χαρτίον, τὰς γραφίδας κλπ. Ὅπόση δαπάνη! Εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα ἓν ἀντίτυπον τῆς συλλογῆς τῶν πινάκων τῆς ἀναγνώσεως πωλεῖται 8 φράγ. (9 Φοίν. 12 λεπτά). Ἐμποροῦν ταῦτοχρόνως νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὸ πλειότεροι τῶν 400 μαθητῶν, καὶ διαρκεῖ προσέτι καὶ πολλοὺς χρόνους· τὸ αὐτὸ ἐμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Δὲν θέλομεν ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀντίρρησην, τὴν ὁποῖαν ἀνθυπέβαλάν τινες, ὅτι οἱ μαθηταὶ δὲν ἐμποροῦν νὰ μάθωσιν εἰς τοὺς πίνακας ν' ἀναγινώσκωσιν· εἶναι τῆ ἀληθείᾳ λόγοι νηπίων. Μεταχειριζόμεθα, ἀρχίζοντες τὴν γραφήν, ἀβάκια ἀντὶ χαρτίου.

Εἶπαν ὅτι τὰ τῆς θρησκείας
παράμελοῦνται εἰς τὰ τῆς ἀλ-
ληλοδιδασκτικῆς σχολεῖα.

ἐκ τούτου προέρχεται μεγίστη
οἰκονομία χρηματική. Ἄς μὴ
εἴπωσι δὲ καὶ διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ
μαθηταὶ δὲν ἐμποροῦν νὰ μά-
θωσι τὸ γράψιμον ἐπὶ τῶν
πλακῶν γράφοντες· ἴδε τὰ
πράγματα· πήγαινε εἰς τὰ σχο-
λεῖα νὰ πληροφορηθῆς.

Εἶναι ψευδές· ἔφεραν ταύτην
τὴν ἀντίρρησην, ὅτε εἶδαν ὅτι
ὄλαι αἱ ἄλλαι ἀναιροῦνται ὑπ’
αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Εἰς
τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος ἐκά-
στης παροδόσεως πρσεύχον-
ται οἱ μαθηταί· σπουδάζουσιν
ἴδιον μάθημα χριστιανικῆς δι-
δασκαλίας· πηγαίνουσιν εἰς τὴν
ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ διδασκά-
λου των τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς
λοιπὰς ἑορτάς· οἱ πίνακες τῆς
κατὰ χύμα ἀναγνώσεως εἶναι
συνθεμένοι ἀπὸ ρητὰ τοῦ ἱεροῦ
Εὐαγγελίου καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα
κεφάλαια τῆς ἱερᾶς ἱστορίας.
Τὰ δὲ βιβλία τὰ εἰς χρῆσιν
τῶν πλέον προχωρημένων μα-
θητῶν εἶναι τὰ αὐτὰ μ’ ἐκεῖνα,
τὰ ὅποια μεταχειρίζονται καὶ
τὰ χριστιανικὰ σχολεῖα.

Μετὰ ταῦτα δίδονται ὁδηγίαι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατασκευὴν
τοῦ διδακτηρίου καὶ καθορίζονται τὰ ὄργανα καὶ ἐπιπλα, ἅτινα
δέον νὰ περιλαμβάνη τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον.

Τὸ διδακτήριον πρέπει νὰ εἶναι χαμόγειον καὶ νὰ ἔχη σχῆμα ἐπιμήκους ὀρθογωνίου τετραπλεύρου, νὰ κτίζεται δὲ εἰς παράμερον τόπον μακρὰν τῶν πολυπληθεστέρων γειτονιῶν. Τὰ παράθυρα νὰ εἶναι μεγάλα, τὸ ἐν ἄντικρυ τοῦ ἄλλου, δύο μέτρα ἄνω τοῦ ἐδάφους. Ἡ θύρα νὰ εἶναι πλησίον τοῦ βάρου, ἐνθα κάθηται ὁ διδάσκαλος, εἰς τρόπον ὥστε, χωρὶς νὰ μετατοπίζηται «νὰ φυλάσση τὴν εὐταξίαν τῶν μαθητῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων». Ἐν μέρος τῆς αὐλῆς τοῦ σχολείου πρέπει νὰ εἶναι στεγασμένον διὰ νὰ μένωσιν οἱ μαθηταὶ πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράδοσις τῶν μαθημάτων· καὶ αὐτοῦ ἐμποροῦν νὰ μένωσιν ἀκινδύνως καὶ ἐκεῖνα, ὅσων αἱ κατοικίαι εἶναι μακρὰν, κατὰ τὸν τῆς ἀναπαύσεως καιρόν». Εἰς μίαν γωνίαν τῆς αὐλῆς τοποθετεῖται πίθος ἢ βρύσις, περιέχων πόσιμον ὕδωρ διὰ τοὺς μαθητάς· ὡς πρὸς τὴν περιεκτικότητα ἐκάστης αἰθούσης διδασκαλίας ὀρίζεται, ὅτι διὰ διακοσίους μαθητάς χρειάζεται αἶθουσα $16,80 \times 7,14$.

Τὸ ἀλληλοδιδακτικὸν σχολεῖον ἔχει τὰ ἑξῆς διδακτικὰ ὄργανα:

1) Τὰ γραφεῖα ἐκ ξύλου ἐλάτης ἔχουν κεκλιμένην ἐπιφάνειαν πλάτους $0,22-0,24$ μ. Ἐκ τῶν γραφείων ἐν ἧ περισσότερα προορίζονται διὰ τοὺς ἀρχαρίους, οἵτινες χαράττουν ἐπὶ τῆς ἄμμου μὲ τὸν λιχανὸν τὰ γράμματα, ὀνομάζονται δὲ διὰ τοῦτο διὰ μ μ ι α καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο πῆχεις, καρφωνομένους παραλλήλως κατὰ μῆκος αὐτῶν. Εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τῶν πῆχεων τούτων ἀπλώνεται ἡ ἄμμος, ἐφ' ἧς γράφουν οἱ μαθηταί.

2) Τὰ θρανία ἐκ ξύλου δρυὸς ἔχουν πλάτος $0,19$ μ. Ἐκαστὸν θρανίον ἀπέχει τοῦ μὲν ἔμπροσθεν αὐτοῦ εὕρισκομένου γραφείου $0,027$ μ., τοῦ δ' ὀπισθεν $0,32$.

3) Οἱ πινακοστάται, χρησιμεύοντες πρὸς ἀνάρτησιν τῶν πρὸς ὑπαγόρευσιν ὑποδειγμάτων, ἔχουν $0,22$ μ. πλάτος καὶ $1,4$ ὕψος. Τοποθετοῦνται εἰς τὴν κορυφὴν τῶν πρώτων γραφείων ἐκάστης κλάσεως, ἐπὶ τῶν ὀποίων καὶ καρφώνονται.

4) Οἱ τηλέγραφοι, μικραὶ σανίδες $0,22 \times 0,14$, τοποθετοῦνται ἐπὶ ράβδων. Οἱ τηλέγραφοι πρέπει νὰ εἶναι ὀλίγον ὑψηλότεροι τῶν πινακοστατῶν, πρὸ τῶν ὀποίων στήνονται κατὰ τρόπον ὥστε νὰ περιστρέφονται εὐκόλως. Εἶναι ὀκτῶ τὸν ἀριθμὸν, φέ-

ρουν δὲ γεγραμμένον ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ὄψεως τῆς σανίδος τὸ γράμμα Δ (ἀρχικὸν τῆς λέξεως διόρθωσον), ἐπὶ δὲ τῆς ἄλλης τὸν ἀριθμὸν ἐκάστης τάξεως.

5) Τὰ ἀβάκια, ἢτοι πλάκες ἐκ σχιστολίθου, ἐφ' ὧν γράφουν οἱ μαθηταὶ διὰ πλακοκονδύλου. Διὰ νὰ σβήνουν τὰ γραφόμενα ἐκάστοτε οἱ μαθηταὶ μεταχειρίζονται σπόγγον ἢ σπογγιστήρια «καμωμένα ἀπὸ οὐγίαν τσόχας (τσιμοῦσαν περιτυλιγμένην εἰς ἑαυτήν)», τὰ ὅποια κρέμανται ἀπὸ τοῦ τραχήλου των.

6) Τὰ ἡμικύκλια. Εἶναι τὰ σπουδαιότερα τῶν ὀργάνων, τοῦ ἀλληλοδιδακτικοῦ σχολείου. Κατασκευάζονται ἐκ ξυλίνων ραβδίων καμπυλωμένων ἢ ἐξ ἡμίσεων στεφανιῶν¹ ἔχουν δὲ διάμετρον 1,63 μ. Τοποθετοῦνται εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ τοίχου περίξ τοῦ διδακτηρίου, ἀπέχουν δ' ἀλλήλων 0,32–0,64 μ. Εἰς τὸ μέσον αὐτῶν εἰς ὕψος 1,30 μ. ἐμπήγεται εἰς τὸν τοῖχον πάσσαλος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρεμᾶται ὁ πρὸς ἀνάγνωσιν πίναξ. Πέριξ ἐκάστου ἡμικυκλίου ἴστανται κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν κατὰ σειράν ἑννέα τὸ πολὺ μαθηταί, ἐντὸς δ' αὐτῶν ὁ πρωτόσχιλος.

7) Τὰ ὑπόκαυστα ἢ θερμάστραι. Δύο τοῦλάχιστον διὰ διδακτήριον 300 μαθητῶν, τοποθετούμεναι εἰς ἐκατέραν τῶν κατὰ διαγώνιον ἀντικειμένων γωνιῶν τῆς αἴθουσης.

8) Ἡ τράπεζα, εἰς τὰ ἑρμάρια τῆς ὁποίας ἐναποτίθενται, τὰ πλακοκόνδυλα, τὸ χαρτίον, τὰ βιβλία κλπ.

9) Αἱ πινακίδες, ἢτοι μικραὶ σανίδες ἐξ ἐλάτης, διαστάσεων 0,49×0,32×0,09, ἐπὶ τῶν ὁποίων κολλῶνται οἱ πίνακες τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἀριθμητικῆς κλπ.

10) Οἱ μαυροπίνακες.

11) Τὸ ὠρολόγιον.

12) Οἱ δείκται, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται οἱ ἐρμηνευταὶ διὰ νὰ δεικνύουν τὰ ἀναγινωσκόμενα εἰς τὰ ἡμικύκλια. Ἔχουν μῆκος 0,65 καὶ κρέμανται διὰ λωρίου ἢ σπάγγου δεξιᾶ τῶν ἡμικυκλίων.

1. Τὰ στεφάνια, μὲ τὰ ὅποια δένονται τὰ ξύλα, ἀπὸ τὰ ὅποια σπαρτίζονται τὰ βαρέλια.

13) Τὰ σημεῖα, ἤτοι τὰ παράσημα τὰ διδόμενα εἰς τοὺς πρωτεύοντας κατὰ τὰς ἀσκήσεις τῶν ἡμικυκλίων μαθητάς. Ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν σανίδων $0,10 \times 0,05$, ἐπὶ τῶν ὁποίων κολλῶνται χαρτῖα φέροντα μὲ μεγάλα στοιχεῖα τυπωμένην τὴν λέξιν «πρῶτος».

14) Τὰ πιττακώματα ἢ ποινικὰ παράσημα. Κατασκευάζονται καὶ ταῦτα ἐκ μικρῶν σανίδων $0,22 \times 0,08$, ἐπὶ τῶν ὁποίων κολλῶνται χαρτῖα, φέροντα μὲ μεγάλα γράμματα τὰς λέξεις «ἀμελής», «φλύαρος», «φιλοπαίκτης», «ἀπειθής» κλπ. Τὰ πιττακώματα φοροῦνται εἰς τὸν τράχηλον τοῦ μαθητοῦ τοῦ τιμωρουμένου ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διὰ τι τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀναγεγραμμένων παραπτωμάτων.

Ἐν τῆς ἔδρας τοῦ διδασκάλου, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἐστραμμένα ὅλα τὰ θρανία, κρεμᾶνται ἐπὶ τοῦ τοίχου δύο πίνακες, ὁ πῖναξ τῆς τιμῆς καὶ ὁ μαῦρος πῖναξ τῆς ἀτιμώσεως, πρὸς δὲ καὶ τρίτος πῖναξ, φέρων μὲ μεγάλα γράμματα τὸ γνωμικὸν «εἰς τόπος διὰ καθέν πρᾶγμα καὶ καθέν πρᾶγμα εἰς τὸν τόπον του». Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τοίχου, ὑψηλότερον τῶν πινάκων, ἀνοίγεται θυρίς, ἐν τῇ ὁποίᾳ τίθεται εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς Μεταμορφώσεως ἢ τοῦ Παντοκράτορος.

Ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τῶν μαθητῶν τοίχου ἦσαν γραμμένα τὰ 24 γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου μὲ μεγάλα στοιχεῖα «κατ' εἶδος χειρογράματος», οἱ δέκα πρῶτοι ἀριθμοὶ καὶ τὰ κυριώτερα σχήματα τῆς γραμμικῆς ἰχνογραφίας, ἵνα ἔχουν ταῦτα ὡς ὑποδείγματα οἱ μαθηταί.

Εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα διδάσκονται τὰ ἐξῆς μαθήματα, γραφή, ἀνάγνωσις, ἀριθμητικὴ, γραμματικὴ, κατήχησις, γραμμικὴ ἰχνογραφία καὶ ᾄσματα ἢ ψαλτικὴ, ἀποτελοῦνται δ' ἐξ ὀκτώ κλάσεων, εἰς ἐκάστην τῶν ὁποίων κατατάσσονται οἱ ἔχοντες τὰς αὐτὰς περίπου γνώσεις μαθηταί, εἴτε 4 εἴτε 40, ὅπως λέγει ὁ ὀδηγός, εἶναι οὗτοι.

Πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα ἔχουν οἱ καλούμενοι «πρωτόσχοιοι», ἤτοι μαθηταί, ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου μεταξὺ τῶν ἱκανωτέρων μαθητῶν, τῶν ἀνωτέρων συνή-

θως τάξεων, ἵνα διδάσκωσι τοὺς συμμαθητάς των. Οἱ πρωτόσχο-
 λοι διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, τοὺς γενικοὺς πρωτοσχόλους,
 οἵτινες διοικοῦν ὁλόκληρον τὸ σχολεῖον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ
 διδασκάλου καὶ τοὺς μερικοὺς πρωτοσχόλους, οἵτινες, ὑποκείμενοι
 εἰς τοὺς γενικοὺς, ἐποπτεύουσι μίαν κλάσιν ἢ ἓν τμήμα αὐτῆς ἢ δι-
 δάσκουν εἰς τὰ θρανία, ὅποτε ὀνομάζονται πρωτόσχολοι ὑπαγο-
 ρευταί ἢ εἰς τὰ ἡμικύκλια, ὅποτε ὀνομάζονται πρωτόσχολοι ἐρμη-
 νευταί. Οἱ γενικοὶ πρωτόσχολοι εἶναι δύο διὰ κάθε μάθημα, εἰς ἕκα-
 στον δ' αὐτῶν ἀντιστοιχοῦν τρεῖς ὑπαγορευταί, ἔχοντες συμβοη-
 θοὺς ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν θρανίων, καὶ ἀπροσδιόρι-
 στος ἀριθμὸς ἐρμηνευτῶν. Οἱ πρωτόσχολοι ἐναλλάσσονται εἰς τρό-
 πον ὥστε οἱ διδασκόμενοι π. μ. νὰ διδάσκουν μ. μ. καὶ οὕτω καθε-
 ξῆς· «Ὁ διδάσκαλος χρεωστεῖ νὰ βάλῃ» — λέγει ὁ ὀδηγὸς — «ὅλην
 τοῦ τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τῶν πρωτοσχόλων τὴν μόρφωσιν· τίποτ'
 ἄλλο παρ' αὐτοῦς δὲν εἶναι σπουδαιότερον οὐδ' ἀναγκαιότερον
 εἰς τὴν πρόοδον ἑνὸς σχολείου. Πρέπει λοιπὸν πρὸ τῆς παραδό-
 σεως ἢ μετὰ, νὰ λαμβάνῃ ὁ διδάσκαλος κατ' ἰδίαν τοὺς καλλιτέ-
 ρους μαθητάς του, νὰ τοὺς διδάσκῃ πᾶν ὅ,τι ἔχουν νὰ πράσσωσι,
 τὴν μέθοδον, τὴν ὁποῖαν ἔχουν νὰ ἐξακολουθῶσι, τὸ πῶς ἔχουν
 νὰ προσφέρωνται καὶ νὰ τοὺς προγυμνάζῃ εἰς τὰ μαθήματα, τὰ
 ὁποῖα μέλλουν νὰ μεταδώσωσιν εἰς τοὺς συμμαθητάς των. Ἐν ἐνί
 λόγῳ πρέπει νὰ ἔχη εἰς τὸν νοῦν του καλῶς ἐντυπωμένην τὴν ἐν-
 νοίαν ταύτην, ὅτι δίχως πρωτοσχόλους καλοὺς καὶ ἀξίους δὲν
 εἶναι δυνατὸν νὰ εὐδοκιμήσῃ σχολεῖον κανὲν ἀλληλοδιδασκτικόν».

Τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων ὠρί-
 ζετο ὡς ἑξῆς· τὴν 8 π. μ. «ἐμβαίνει ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ γενικοὶ
 πρωτόσχολοι εἰς τὸ διδακτήριον. Γίνεται ἡ ἐξέτασις τῆς καθαριό-
 τητος τῶν μαθητῶν, τεταγμένων εἰς τὸ προαύλιον». Τὴν 8.45
 «ἐμβαίνουσιν οἱ πρωτόσχολοι τῆς ἡμέρας· γίνεται ἡ πρόσκλησις
 αὐτῶν». Τὴν 9 π.μ. «εἴσοδος τῶν μαθητῶν, προσευχή, πρόσκλη-
 σις». Τὴν 9.10 διδασκαλία γραφῆς. Τὴν 10 ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις
 «δίδεται τὸ σημεῖον εἰς τοὺς μαθητάς νὰ ἐκβῶσιν ἀπὸ τὰ θρανία
 καὶ νὰ καταταχθῶσιν εἰς κλάσεις ἀναγνώσεως. Σύστασις τῶν χορειῶν
 διὰ τὴν ἀνάγνωσιν εἰς τὰ ἡμικύκλια». Τὴν 11 ἀριθμητική. Τὴν 12

«τέλος τῆς ἀριθμητικῆς. Διανομὴ τῶν πρωτείων. Πρόσκλησις τῶν ὑπαγορευτῶν τῆς ἀριθμητικῆς. Ἐπάνοδος εἰς τὰ θρανία. Προσευχή. Πρόσκλησις τῶν σημειωθέντων ὡς καλῶν ἢ κακῶν. Ἔξοδος». «Τρεῖς τῆς ἐβδομάδος οἱ μαθηταὶ τῆς Ζ' καὶ Η' τάξεως διδάσκονται γραμματικὴν. Μετὰ μεσημβρίαν τὰ μαθήματα ἄρχονται τὴν 2αν ὥραν. Τὰς 2—3 τρεῖς τῆς ἐβδομάδος γίνεται γραφὴ καὶ ἰχνογραφία καὶ τρεῖς μόνου γραφὴ. 3—4 τρεῖς ἀνάγνωσις καὶ ἰχνογραφία καὶ τρεῖς μόνου ἀνάγνωσις. 4—5 τρεῖς ἀριθμητικὴ καὶ τρεῖς χριστιανικὴ διδασκαλία. Τὸ μάθημα τῆς γυμναστικῆς δὲν ἐδιδάσκετο εἰς πάντα τὰ σχολεῖα, ἀλλὰ μόνον εἰς ὅσα ὑπηρέτουν διδάσκαλοι ἐκπαιδευθέντες εἰς τὸ ὀρφανοτροφεῖον τῆς Αἰγίνης, ὅπου ἐδιδάσκετο τὸ μάθημα τοῦτο. «Εἶναι εὐκολώτατον νὰ στηθῆ· εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου τούτου ἔν κατάρτιον ἢ ἰστός, μία χειραναβάθρα, ἔν δινηστήριον καὶ ἔν δίζυγον, διὰ ν' ἀναπτύσσωσι τὰ μέλη καὶ νὰ εὐρωστύνωσι τὸ σῶμά των τὰ παιδιά, γυμναζόμενα εἰς αὐτά».

Ἡ διδασκαλία ἐγένετο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον, διὰ τὸν ὅποιον καθορίζονται καὶ αἱ ἐλάχισται λεπτομέρειαι τῶν κινήσεων τῶν μαθητῶν μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε οὗτοι νὰ καθίστανται πλέον ἄψυχα ὄντα, κινούμενα καὶ ἐνεργοῦντα μηχανικῶς κατὰ τὰ διδόμενα αὐτοῖς προστάγματα.

Α'. Γραφὴ. Οἱ μαθηταὶ κατατάσσονται εἰς 8 κλάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ α' καὶ ἡ η' διαιροῦνται ἑκάτερα εἰς δύο τμήματα.

Ὁ γενικὸς πρωτόσχολος τῆς γραφῆς, ἰστάμενος ἐπὶ τῆς θύρας τῆς αἰθούσης, δι' ἧς εἰσέρχονται οἱ μαθηταί, κτυπᾷ ἔν κτύπημα κώδωνος καὶ φωνάζει «Εἰς κλάσεις γραφῆς». Ἀμέσως τότε οἱ μὲν πρωτόσχολοι ὑπαγορευταὶ μεταβαίνουν εἰς τὰ θρανία πλησίον τῶν τηλεγράφων, τῶν ὁποίων στρέφουν τὸ πρόσωπον τὸ φέρον τὸν ἀριθμὸν τῆς κλάσεως, πρὸς τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὁποίου ἔρχονται οἱ μαθηταί, οὗτοι δὲ κρατοῦν ὀπίσω εἰς τὴν ράχιν τὰς χεῖράς των δεμένας, βαδίζουσιν ὁμοῦ ὁ εἰς κατὰ πόδα τοῦ ἄλλου, κατὰ βῆμα χωρὶς νὰ κροτῶσι μὲ τοὺς πόδας των, καὶ ἐμβαίνουν εἰς τὰς ἰδίας των κλάσεις γραφῆς. Καθεὶς δὲ στέκεται ἔμπρὸς εἰς ἔν ἀβάκιον, ὡν ἔστραμμένος πρὸς τὸν ὑπαγορευτὴν του καὶ προσπιούμενος, ὅτι κάμνει τὸ βῆμα, ἀλλὰ πατεῖ ἑλαφρά». Κατόπιν ὁ πρωτόσχολος

σφυρίζει ἄπαξ. Οἱ μαθηταὶ παύουν τὸ βάδισμα καὶ σιωποῦν. Ἐπειτα κτυπᾷ ἐν κτύπημα κώδωνος. Οἱ μὲν ὑπαγορευταὶ στρέφουν τοὺς τηλεγράφους πρὸς τὸν πρωτόσχολον εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι πρὸς αὐτὸν οἱ ἀριθμοὶ τῶν κλόσεων, οἱ δὲ μαθηταὶ στρέφονται ἐπίσης πρὸς τὸν πρωτόσχολον. Ἄλλο κτύπημα κώδωνος. Οἱ μαθηταὶ σταυρώνουν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, ὁ δὲ πρωτόσχολος ἐστραμμένος πρὸς αὐτοὺς ἀπαγγέλλει καθαρῶς τὴν προσευχὴν «Βασιλεῦ Οὐράνιε», μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας οἱ ὑπαγορευταὶ ἀποκρίνονται διὰ τοῦ Ἄμην. Κατόπιν κρούει πάλιν τὸν κώδωνα ὁ πρωτόσχολος καὶ οἱ μαθηταὶ λύοντες τὰς ἐσταυρωμένας χεῖράς των δένουν αὐτὰς ὀπίσω εἰς τὴν ράχιν των. Μετὰ τοῦτο ὁ πρωτόσχολος δίδει τὸ πρόσταγμα «τὰς χεῖρας ἐκτεταμένας ὀριζοντίως· τὴν δεξιάν εἰς τὰ ἔμπρός, τὴν ἀριστεράν εἰς τὰ ὀπίσω». Ἀφοῦ ἐκτελέσουν τὴν προσταγὴν αὐτὴν οἱ μαθηταὶ, θέτοντες τὴν δεξιάν των ἐπὶ τοῦ ὀπισθέν των κειμένου γραφείου καὶ τὴν ἀριστεράν των ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν, ὁ πρωτόσχολος κινεῖ πρῶτον μὲν τὴν χεῖρα ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω διὰ νὰ εἰσέλθουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὰ θρανία, ἔπειτα δὲ ἐκτείνει ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας πρῶτον ὀριζοντίως καὶ ἔπειτα πρὸς τὰ ὀπίσω διὰ νὰ θέσουν οἱ μαθηταὶ τὰς χεῖρας ὀπισθέν των. Κατόπιν ὁ πρωτόσχολος φωνάζει «ὑπαγορευταὶ» καὶ κτυπᾷ τὸν κώδωνα. Ἀμέσως οἱ ὑπαγορευταὶ λαμβάνουν τοὺς καταλόγους τῶν μαθητῶν καὶ «χωρὶς νὰ τοὺς καλῶσιν ἐξ ὀνόματος, χωρὶς νὰ λαλῶσι ποσῶς» σημειώνουν τοὺς ἀπόντας καὶ στρέφονται πρὸς τὴν ἔδραν, ὅπου εἶναι ὁ πρωτόσχολος. Ὄταν οἱ ὑπαγορευταὶ τελειώσουν τὴν ἐργασίαν αὐτὴν, ὁ πρωτόσχολος κτυπᾷ πάλιν τὸν κώδωνα, μεθ' ὃ οὕτω πηγαίνουν πρὸ τὸ βᾶθρον, ἔχοντες ἀνά χεῖρας τοὺς καταλόγους καὶ λέγουν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὸν διδάσκαλον «κλάσις δεῖνα, παρόντες τόσοι, ἀπόντες τόσοι, ὅλοι τόσοι». Ἐπειτα ὁ πρωτόσχολος φωνάζει «τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων» καὶ οἱ τοποθετημένοι εἰς τὸ διάμμιον γραφεῖον μαθηταὶ θέτουν τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων των. Μετὰ τοῦτο, ἀφοῦ ὁ πρωτόσχολος δώσῃ τὸ πρόσταγμα «προσοχή», οἱ μαθηταὶ θέτουν τὸν λιχανὸν ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ γραφείου των. Ἐπειτα ὁ πρωτόσχολος θέτει τὴν μὲν δεξιάν του χεῖρα εἰς τὸ στόμα, τὴν δ'

ἀριστεράν εἰς τὸ ὕψος τῆς ζώνης, ὅπερ δηλοῖ ὅτι οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ βάλουν τὴν δεξιάν εἰς τὸ στόμα, νὰ σιαλώσουν τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων των καὶ νὰ βάλουν τὴν ἀριστεράν των ἐπὶ τοῦ ἀβακίου τῆς πλακός. Κατόπιν κινεῖ ὀριζοντίως τὴν χεῖρα καὶ οἱ μαθηταὶ τρίβουν μὲ τοὺς σιαλωμένους δακτύλους τῆς δεξιᾶς των τὴν πλάκα. Ὁ πρωτόσχιλος ἔπειτα κρούει τὸν κώδωνα καὶ οἱ μαθηταὶ καταβιβάζουν τὰς χεῖρας εἰς τὰ γόνατά των. Ἀφοῦ δὲ γίνῃ τοῦτο, φωνάζει «ὑπαγορευταί» καὶ κρούει τὸν κώδωνα. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς αὐτῆς οἱ ὑπαγορευταὶ «σηκώνονται, λαμβάνουσι τὰ πλακοκόνδυλα, διαβρίνουσι μετοξὺ τῶν στοίχων ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν καὶ τὰ ἀποθέτουσιν ἀνὰ ἓν μέσα εἰς τὸν ἐγγεγλυμμένον ὀχετὸν εἰς τὸ πλάγιον καθενὸς ἀβακίου». Κατόπιν κρούει πάλιν τὸν κώδωνα διὰ νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ὑπαγορευταὶ εἰς τὰς θέσεις των.

Ἐπὶ τέλους τελειώνει ἡ ἱεροτελεστία αὐτὴ καὶ ἄρχεται τὸ μάθημα. Ὁ πρωτόσχιλος φωνάζει «ὀγδόης κλάσεως ἄρχισε». Ὁ ὑπαγορευτῆς τῆς η' κλάσεως ὑπαγορεύει εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτῆς μίαν λέξιν πεντασύλλαβον, λαμβανομένην ἀπὸ τὸ ὑπόδειγμα τὸ κρεμάμενον εἰς τὸν πινακοστάτην του. Ἡ ὑπαγόρευσις γίνεται τρίς ὡς ἑξῆς: (ἔστω ἡ λέξις ματαιότατος). α) μα ται ὀ τα τος, β) μα-μα-τ-αί (ζυγόν) ται-ὀ, μὲ ὀξεϊαν, τ-α-τα-τ-ο-ς-τος· γ) ματαιότατος, μὲ ὀξεϊαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν. Ἀμα τελειώσῃ αὐτός, ἀρχίζει ὁ τῆς ζ' τάξεως, ὑπαγορεύων καθ' ὅμοιον τρόπον τετρασύλλαβον λέξιν, ἔπειτα ὁ τῆς ε' μὲ δισύλλαβον, ἔπειτα ὁ τῆς δ' μὲ λέξεις μονοσυλλάβους ἢ συλλαβὰς τετραγραμμάτους (φθαλ, νους), κατόπιν ὁ τῆς γ' καὶ β' μὲ συλλαβὰς τριγραμμάτους καὶ διγραμμάτους καὶ τέλος ὁ τοῦ β' τμήματος τῆς α' μὲ ἓν γράμμα. Ὅλοι αὐτοὶ γράφουν ἐπὶ τοῦ ἀβακίου. Οἱ τοῦ α' τμήματος τῆς α' κλάσεως γράφουν διὰ τοῦ λιχανοῦ ἐπὶ τῆς ἄμμου ἓν γράμμα, οὔτινος ὑπόδειγμα δεικνύεται ὑπὸ τοῦ ὑπαγορευτοῦ ἐπὶ τινὰ ὄραν. Ὅταν τελειώσουν ὅλοι αἱ κλάσεις, ἀρχίζει πάλιν ἡ η' καὶ οὕτω καθεξῆς, εἰς τρόπον ὥστε εἰς ἕκαστον μάθημα νὰ γίνωνται ἕξ ὑπαγορεύσεις. Μεθ' ἑκάστην ὑπαγόρευσιν γίνεται διόρθωσις τῶν γραφέντων ὑπὸ τῶν ὑπαγορευτῶν, οἵτινες μετὰ τὸ πέρασ αὐτῆς στρέφουν πρὸς τὸν διδάσκαλον τὸ πρόσωπον τοῦ τηλεγράφου τὸ φέρον τὸ σημεῖον Δ

(διόρθωσον). Ὁ διδάσκαλος δίδει τὴν προσταγὴν τῆς διορθώσεως καὶ οἱ ὑπαγορευταὶ διέρχονται ὀπισθεν τῶν μαθητῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τῶν ὁποίων σταματῶσι «διὰ νὰ διορθώσωσι τὰ γραφέντα· διορθώουσι δὲ σύροντες γραμμὴν πλαγίαν ἐπάνω εἰς τινὰ ἄσχημα γράμματα, καὶ γράφοντες ἄλλα εἰς τὰ διάστιχα, χωρὶς νὰ κάμνωσι καμμίαν παρατήρησιν ἢ νὰ λέγωσι τίποτε πρὸς τοὺς μαθητάς».

Β' Ἀνάγνωσις. Μετὰ τὴν ἰδίαν πολὺπλοκὸν τυπικότητα ἄρχεται καὶ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως. Οἱ μαθηταὶ διαιροῦνται εἰς 8 κλάσεις. Εἰς τὴν α' διδάσκεται τὸ ἀλφάβητον, εἰς τὴν β' ὁ συλλαβισμὸς διγραμμάτων συλλαβῶν, εἰς τὴν γ' τριγραμμάτων καὶ εἰς τὴν δ' τετραγραμμάτων καὶ μὲ περισσότερα γράμματα, εἰς τὴν ε' λεξιλογία ἢ λέξεις δισύλλαβοι καὶ συνδεδεμένη ἀνάγνωσις μικρῶν προτάσεων, εἰς τὴν στ' λέξεις τρισύλλαβοι καὶ ἔπειτα προτάσεις μικραὶ διὰ τὴν συνδεδεμένην ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν ζ' συνδεδεμένη ἀνάγνωσις πρῶτον οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων καὶ ἔπειτα γνωμικῶν, εἰς τὸ α' τμῆμα τῆς η' συνδεδεμένη ἢ κατὰ χῆμα ἀνάγνωσις εἰς πίνακας καὶ εἰς τὸ β' τμῆμα αὐτῆς ὁμοίᾳ ἀνάγνωσις εἰς βιβλία.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως διεξήγετο κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ἐννέα τὸ πολὺ μαθηταί, ἴσης μαθήσεως, ἐτοποθετοῦντο περίξ ἐκάστου ἡμικυκλίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε πίναξ καὶ δεξιὰ αὐτοῦ ὁ πρωτόσχολος ἐρμηνευτής. Ἀριστερὰ τοῦ πίνακος ἴστατο ὁ πρῶτος μαθητής, ἦτοι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπρώτευσεν μεταξὺ τῶν μαθητῶν ἐκάστης κλάσεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μαθήματος οἱ μαθηταὶ «κρατῶσι τὰς χεῖράς των ὀπίσω δεμένας καὶ ὅλοι κυττάζουσιν εἰς τὸν πίνακα». Ὄταν δοθῇ ἡ διαταγὴ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνάγνωσις, ὁ ἐρμηνευτής, δεικνύων περικοπὴν τινὰ ἐκ τοῦ πίνακος μὲ τὸν δείκτην, λέγει: «ὁ πρῶτος». Ὁ πρῶτος ἐκ τῶν μαθητῶν ἀναγινώσκει τὴν ἐπιδειχθεῖσαν περικοπὴν καὶ ἂν μὲν ἀναγνώσῃ αὐτὴν καλῶς, ὁ ἐρμηνευτής δεικνύει ἄλλην περικοπὴν καὶ λέγει «ὁ δεύτερος» καὶ οὕτω καθεξῆς; ἂν ὅμως δὲν τὴν ἀναγνώσῃ καλῶς, ὁ ἐρμηνευτής δεικνύει τὴν αὐτὴν περικοπὴν καὶ λέγει ὁ «δεύτερος», ὅστις ἀναγινώσκει αὐτὴν. Ἄν τὴν ἀναγνώσῃ ὀρθῶς, ἀνταλλάσσει θέσιν μὲ τὸν πρῶτον καὶ ἐξακολουθεῖ ἡ ἀνάγνωσις καθ' ὁμοίον τρόπον.

Γ' Ἀριθμητική. Τὸ ἥμισυ τῆς ὥρας τῆς προωρισμένης διὰ τὴν

διδασκαλίαν τῆς ἀριθμητικῆς διετίθετο διὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ θρανία καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ διὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ ἡμικύκλια. Ἡ ἐν τοῖς θρανίοις διδασκαλία διεξήγετο ὅπως καὶ εἰς τὴν γραφήν, ἡ δ' ἐν τοῖς ἡμικυκλίοις ὅπως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Εἰς τὴν α' κλάσιν ἐμάνθανον νὰ χαράττου ἐπὶ τῆς ἄμμου διαφόρους ἀριθμούς, εἰς τὴν β' νὰ γράφουν διαφόρους πολυψηφίους ἀριθμούς, εἰς τὴν γ' πρόσθεσιν, εἰς τὴν δ' ἀφαίρεσιν, εἰς τὴν ε' πολλαπλασιασμόν, εἰς τὴν στ' διαίρεσιν καὶ εἰς τὴν ζ' καὶ η' προβλήματα ἐπὶ τῶν πράξεων τούτων.

Δ' Χριστιανικὴ διδασκαλία. Διὰ τὸ μάθημα τοῦτο αἱ κλάσεις διηροῦντο εἰς τρία τμήματα. Εἰς τὸ α' ἐξ αὐτῶν περιλαμβάνοντο οἱ μαθηταὶ τῶν 4 κατωτέρων τάξεων, εἰς τὸ β' οἱ τῆς ε', στ' καὶ ζ', οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἀντιστοίχους κλάσεις τῆς ἀναγνώσεως καὶ εἰς τὸ γ' τμήμα οἱ τῆς η' κλάσεως. Ἡ διδασκαλία ἐγένετο εἰς τὰ ἡμικύκλια. Εἰς τὸ α' τμήμα ἐδιδάσκοντο προσευχαί κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον· ὁ ἐρμηνευτὴς ἀπήγγελλεν ἀργὰ καὶ καθαρὰ μίαν φράσιν μικράν, ἓνα στίχον τὸ πολὺ, ἕκαστος δὲ τῶν μαθητῶν ἔλεγε μίαν λέξιν αὐτῆς. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνετο διὰ τὴν β', γ' φράσιν καὶ οὕτω καθεξῆς. Εἰς τὸ β' τμήμα ἐδιδάσκετο τὸ μάθημα τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ὡς ἐξῆς· ὁ ἐρμηνευτὴς ἀνεγίνωσκε πρῶτον μίαν ἐρώτησιν ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀπαντήσεως, κατόπιν δὲ ἀπήγγελλε μόνον τὴν ἀπάντησιν. Ἐπειτα ἕκαστος μαθητὴς ἔλεγε μίαν λέξιν τῆς ἀπαντήσεως κ.ο.κ. Εἰς τὸ α' καὶ β' τμήμα μόνον οἱ ἐρμηνευταὶ εἶχον βιβλία. Εἰς τὸ γ' τμήμα εἶχον πάντες οἱ μαθηταὶ ἀνὰ ἓν βιβλίον τῆς ἱερᾶς κατηχήσεως, ἡ ὁποία ἐδιδάσκετο ὡς ἐξῆς· ὁ ἐρμηνευτὴς δεικνύων εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ πρὸς παράδοσιν τεμάχιον, προέβαλλεν εἰς τὸν πρῶτον μαθητὴν τὴν πρώτην ἐκ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ ἀναγεγραμμένων ἐρωτήσεων, οὗτος δὲ ἔλεγε τὴν ἀπάντησιν, ἀναγινώσκων αὐτὴν ἐκ τοῦ βιβλίου. Τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν προέβαλλε καὶ εἰς τὸν δεύτερον μαθητὴν, ὅστις ἔλεγε τὴν ἀπάντησιν κ.ο.κ. μέχρις ὅτου ἀπαντήσουν ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἐρώτησιν. Κατόπιν προέβαλλε δευτέραν ἐρώτησιν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἕως οὗ τελειώσῃ τὸ πρὸς παράδοσιν μάθημα. «Οἱ μαθηταὶ τῶν ὁποίων δὲν ἦλθεν ἔτι ὁ καιρὸς διὰ ν' ἀποκριθῶσι, πρέπει νὰ

ἐξακολουθῶσι καὶ αὐτοὶ λέγοντες μυστικῶς τὰ ἀπαγγελλούμενα ὑπὸ ἐκάστου τῆς χορείας τῶν».

Ε' Γραμμικὴ ἰχνογραφία. Τὸ μάθημα τοῦτο ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν 4 ἀνωτέρων κλάσεων τῆς γραφῆς, οἵτινες διηροῦντο πρὸς τοῦτο εἰς 8 κλάσεις, ἐγένετο δ' ἡ διδασκαλία εἴτε εἰς τὰ θρανία, εἴτε εἰς τὰ ἡμικύκλια, ἐν οἷς διήρκει $\frac{3}{4}$ τῆς ὥρας. Εἰς τὴν α' κλάσιν ἐμάνθανον οἱ μαθηταὶ νὰ γράφουν γραμμὰς εὐθείας, καθέτους, παραλλήλους κλπ., γωνίας καὶ νὰ διαιροῦν γραμμὰς καὶ γωνίας. Εἰς τὴν β' ἐμάνθανον νὰ γράφουν τρίγωνα καὶ τετράπλευρα. Εἰς τὴν γ' πολύγωνα ἀκανόνιστα, τρίγωνα καὶ πολύγωνα ὅμοια. Εἰς τὴν δ' πυραμίδας καὶ πρίσματα. Εἰς τὴν ε' τὸν κύκλον καὶ τὰ κανονικὰ πολύγωνα. Εἰς τὴν στ' τὴν ἔλλειψιν, τὸν κῶνον, τὸν κύλινδρον, τὴν σφαῖραν. Εἰς τὴν ζ' ἀγγεῖα, ἔκτυπα κλπ. Καὶ εἰς τὴν η' προστάσεις (elevations), σχέδια, προβολὰς, εἰκόνας μηχανῶν.

Ἡ διδασκαλία ἐγένετο εἰς μὲν τὰ θρανία καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ ἐρμηνευτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει ὑποδειγμάτων ἀναγραφομένων ἐν τῷ πίνακι, εἰς δὲ τὰ ἡμικύκλια, γράφοντος ἐκάστου μαθητοῦ ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος ἐν τῶν σχημάτων τῶν ἀναγραφομένων ἐν ἰδιαιτέρῳ πίνακι.

Στ' Γραμματικὴ. Εἰδικῶς τὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς ἐδιδάσκετο μόνον εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς ζ' καὶ η' κλάσεως τῆς ἀναγιώσεως, οἵτινες διηροῦντο εἰς 8 κλάσεις. Εἰς τὴν α' ἐδιδάσκετο εἰσαγωγή, διαίρεσις τῶν γραμμάτων, ἢ ἐξ αὐτῶν σύνθεσις τῶν συλλαβῶν καὶ λέξεων, πνεύματα, τόνοι κλπ., εἰς τὴν β' ὀρισμὸς τῶν μερῶν τοῦ λόγου, εἰς τὴν γ' περὶ ἄρθρου καὶ ὀνόματος, εἰς τὴν δ' περὶ κλίσεως καὶ σχηματισμοῦ τῶν ἐπιθέτων, εἰς τὴν ε' περὶ ἀντωνυμίας, εἰς τὴν στ' περὶ ρήματος καὶ μετοχῆς, εἰς τὴν ζ' περὶ τῶν ἀκλίτων μερῶν τοῦ λόγου καὶ εἰς τὴν η' γενικὰ περὶ παραγωγῆς, συνθέσεως καὶ συντάξεως. Ἡ διδασκαλία ἐγένετο ἐν τοῖς ἡμικυκλίοις εἰς τρεῖς ἐπαλλήλους ἀσκήσεις. Εἰς τὴν α' ἀσκήσιν ἕκαστος τῶν μαθητῶν ἀνεγίνωσκεν ἓνα ὀρισμὸν, κανόνα κλπ. Εἰς τὴν β' ὁ ἐρμηνευτὴς προέβαλλεν εἰς τοὺς μαθητὰς ἐρωτήσεις σχετικὰς μετὰ τὰ κατὰ τὴν α' ἀσκήσιν ἀναγνωσθέντα, οἱ δὲ μαθηταὶ ἀπήντων, λέγοντες ὅπως ἐνεθυμοῦντο τὸ ἀναγνωσθὲν κείμενον. Εἰς τὴν γ'

ἄσκησιν «οἱ μαθηταὶ ἀσκοῦνται εἰς ἐπίτηδες ἐκλελεγμένα παραδείγματα, ἐφαρμόζοντες τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους εἰς τὰς προτέρας ἀσκήσεις ἔμαθον. Π.χ. εἰς τὴν α' κλάσιν ὁ πρῶτος μαθητὴς γράφει ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος, ὑπαγορεύοντος τοῦ ἐρμηνευτοῦ, μίαν λέξιν καὶ ἀπαγγέλλει αὐτὴν λέγων «δεσπότης» π.χ., μία λέξις. Ὁ δεύτερος μάθητὴς λέγει «δε», μία συλλαβὴ βραχεῖα, ἀπὸ ἓν σύμφωνον μόνον καὶ ἓν φωνῆεν βραχύ. Ὁ τρίτος λέγει «σπο», δευτέρα συλλαβὴ βραχεῖα ἀπὸ δύο σύμφωνα ἀχώριστα καὶ ἓν φωνῆεν βραχύ με ὀξεῖαν. Ὁ τέταρτος λέγει «της», τρίτη συλλαβὴ μακρὰ με μόνον σύμφωνον εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος καὶ με φωνῆεν μακρὸν εἰς τὸ μέσον. Ὁ πέμπτος «της» λήγουσα μακρὰ. Ὁ κατόπιν «σπο» παραλήγουσα με τόνον ὀξεῖαν, διότι ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρὰ, βάλλεται ὀξεῖα εἰς τὴν παραλήγουσαν. Ὁ κατόπιν «δε» προπαραλήγουσα δὲν ἔχει πνεῦμα, διότι ἡ λέξις δὲν ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν, οὐδ' ἀπὸ ρ. Μετὰ ταῦτα ὁ ἐρμηνευτὴς ὑπαγορεύει ἄλλην λέξιν εἰς γραφὴν καὶ ἐξακολουθοῦσιν οἱ μαθηταὶ πράσσοντες τὰ ὅμοια».

Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου εἶναι ἡ ἐξαφάνισις παντὸς ἴχνους πρωτοβουλίας τῶν μαθητῶν, ἐνεργούντων μόνον κατ' ἐπιταγὴν καὶ συμφώνως πρὸς αὐστηρᾶς τυπικότητος κανόνας, ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ συσσωρευσις εἰς τὸν ἐγκέφαλον αὐτῶν πλήθους νεκρῶν γνώσεων ἀναφομοιώτων. Τὸ σχολεῖον ἦτο ξένον πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ μαθητοῦ καὶ ὁ μαθητὴς ξένος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ σχολείου. Ἐν τούτοις ἡ πρωταρχικὴ βάση, τὸ κύτταρον τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, δὲν εἶναι παράλογος, ὁμοιάζει πρὸς τὴν κεντρικὴν ιδέαν τῆς ἤδη ἐφαρμοζομένης μεθόδου τοῦ σχολείου ἐργασίας. Ἐχουν κοινὰ γνωρίσματα ὅτι ὁ διδάσκαλος παίζει δευτερεύοντα ρόλον ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ὅτι τὸ κέντρον τοῦ βάρους τοῦ σχολείου πίπτει ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν μαθητῶν. Μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ μὲν ἀλληλοδιδασκτικὴ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς κατήντησε τὸν διδάσκαλον ἀδρανὲς στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον παρεχώρησε τὸν ρόλον του εἰς τοὺς πρωτοσχόλους, καὶ τὸν μαθητὴν νεκρὰν μηχανήν, τὸ δὲ σχολεῖον ἐργασίας θέλει τὸν διδάσκαλον καθοδηγητὴν καὶ τὸν μαθητὴν ζωντανὸν ὄργανισμὸν,

αί ψυχικαί καί διανοητικαί δυνάμεις τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσονται ἐλευθέρως καί δρῶσιν ἄνευ περιορισμῶν.

Ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ὁ παιδαγωγὸς Σπ. Μωραΐτης εἰς τὸν λόγον του τὸν ἐκφωνηθέντα τὴν 17 Ἰουνίου 1875 ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐν Ἀθήναις παιδαγωγείου, ἐχαρακτήριζεν αὐτὴν ὡς ἐξῆς: «Τὸ Λαγκαστριανὸν σχολεῖον ἦτο ἀπόπειρα λύσεως τοῦ προβλήματος «πῶς δύναται εἰς διδάσκαλος, ἄνευ βλάβης τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας, διπλάσιον ἢ πολλαπλάσιον ἀριθμὸν παιδῶν ἀπὸ ὅσους ἀναθέτει τις εἰς ἓνα συνήθως διδάσκαλον συγχρόνως νὰ διδάσκη... Τοῦτο τὸ πρόβλημα λύεται ὑπὸ τοῦ Λαγκαστέρου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἀπλούστατα. Αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ καταλαμβάνουσι τὴν θέσιν τῶν ἐλλειπόντων διδασκάλων παρὰ τοῖς συμμαθηταῖς αὐτῶν καὶ οὕτως ὁ εἰς διδάσκαλος πολλαπλασιάζεται. Ἀλλὰ τοῦτο πάλιν εἶναι δυνατόν, καθόσον τὸ σχολεῖον γίνεται διδασκαλικὸν ἐργαστάσιον· ὁ διδάσκαλος εἶναι ἐν τῷ σχολείῳ τούτῳ ὁ ἐργαστασιάρχης, οἱ πρωτόσχολοὶ εἶναι οἱ μηχανικοὶ καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι αἱ ἐργαζόμεναι μηχαναί. Ἐντεῦθεν θεωρουμένη ἔχει ἡ ὀργάνωσις αὕτη κάτι δελεαστικόν, τὸ πᾶν προχωρεῖ, ὅταν τὸ τῶν τροχῶν σύστημα ἐνταθῆ καὶ λάβῃ τὸν πρῶτον ὠθισμόν, ἐν μεγίστῃ τάξει καὶ ἀκριβείᾳ. Ὁ διδάσκαλος ἀφ' ὑψηλοῦ ἐφορᾷ τὸ πᾶν. Οἱ πρωτόσχολοὶ προδεικνύουσι καὶ παραδίδουσιν. Οἱ μαθηταὶ ἀπομιμοῦνται καὶ ἀποκρίνονται εὐθύς. Εἰς συριγμὸς ἢ κωδωνοκρουσία ἀρκεῖ νὰ μεταστήσῃ τὴν μηχανήν, ἐν παράγγελμα τῶν πρωτοσχόλων ἀρκεῖ νὰ κινήσῃ πάλιν τοὺς τροχοὺς τῆς μηχανῆς καὶ τὸ πᾶν προχωρεῖ πάλιν ἡσυχῶς ἐργαζόμενον. Οὐδεὶς δισταγμὸς. Οἱ παῖδες μανθάνουσι καὶ ἐν τοιούτοις σχολείοις νὰ ἀναγινώσκωσι, νὰ γράφωσι καὶ νὰ ἀριθμῶσιν ἐπίσης καλῶς, ἐπίσης ἀπταιστώσως, ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις. Ἐπὶ τούτῳ ἔρχεται καὶ συντελεῖ καὶ ἡ παρομοίως κανονισμένη πειθαρχία. Ἐκατοντάδες παῖδων ἀσχολοῦνται συγχρόνως ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν ἑνὸς μόνου διδασκάλου, πάντες μανθάνουσιν, οὐδεὶς ἀργεῖ, οὐδεὶς ἐνοχλεῖ τὸν πλησίον, οὐδεὶς ἀσχολεῖται περὶ ἀλλότρια. Τὸ ἔργον τῆς μαθήσεως προβαίνει ἀσφαλῶς, ἀδιακόπως, ἀνενοχλήτως. Ἀλλὰ ἀκριβέστερον θεωρούμενον τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν ἄλλο εἶναι τοῦτο παρά

μηχανισμός τις στυλιπνος. το προρλημα ελύθη, ἀλλ' οὐχί ἄνευ βλάβης τοῦ σκοποῦ. Διότι οὗτος εἶναι διττός· ὑλικός καὶ εἰδικός. Ὁ Λαγκαστριανός μηχανισμός ἐπαρκεῖ μὲν εἰς τὸν ὑλικὸν σκοπὸν, οὐχί δὲ καὶ εἰς τὸν εἰδικόν. Τὸ ἐξωτερικὸν ὑλικὸν μέρος τῆς διδασκαλίας εἶναι προσφορά τινων γνώσεων καὶ ἔξεων, τὸ δὲ ἐσωτερικόν, τὸ ἠθικόν, εἶναι ὁμαλή ἀνάπτυξις, εὐθέτησις καὶ κράτυνσις πασῶν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Ὑπάρχουν μαθήματα ἢ μέρη μαθημάτων, εἰς τὰ ὅποια μᾶλλον τὸ πρῶτον, ἄλλα δὲ εἰς τὰ ὅποια μᾶλλον τὸ δεύτερον ἔχει χρεῖαν μείζονος ἐπιστάσεως. Ἄλλ' ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ πρέπει νὰ ἔχη τις καὶ τὰ δύο ὑπ' ὄψιν. Καὶ ἡ δεινότης τοῦ διδασκάλου φανερὰ γίνεται κατὰ τὸν σύμμετρον καὶ διηνεκῆ συνδυασμὸν ἀμφοτέρων, ὅπερ διὰ τοῦτο ὠνόμασαν διδασκαλίαν πλάττουσαν καὶ παιδεύουσαν. Καὶ μόνη ἡ θεωρία αὕτη καταψηφίζει τοῦ Λαγκαστριανισμοῦ. Ὁ Λαγκάστερος ἀρκεῖται ἐπιτυχῶνων τοῦ ὑλικοῦ σκοποῦ, τοῦ εὐκολωτέρου καὶ μόνου πρὸς τὴν ὄψιν προσβάλλοντος. Καὶ τοῦτο κατορθώνει διὰ καλῶς κατηρτισμένου μηχανισμοῦ. Ὅτι κατ' αὐτὸν τὰ μαθήματα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια κυρίως ὁ εἰδικὸς σκοπὸς ἐπικρατεῖ, ἐπισκοτίζονται, τὰ δὲ τὸν ὑλικὸν σκοπὸν κυρίως ἐπιδιώκοντα ἀναδεικνύονται (ὅπως ἡ ἐμπειρία τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν) εἶναι φυσικὴ ἀκολουθία τῆς τοιαύτης διοργανώσεως. Οὐχί ἄλλως ἔχει τὸ τῆς ἀγωγῆς. Καὶ αὕτη ἔχει δύο φάσεις· ἡ ἐξωτερικὴ, δηλαδή, εὐταξία ἐν πάσῃ ἐργασίᾳ, ἀκριβῆς καὶ ἡρεμος συνέργεια πάντων, ὀξεῖα πειθαρχία εἰς τὸ πρόσταγμα, δύναται νὰ κατορθωθῇ διὰ μηχανικῶν μέσων. Ταῦτα εἶναι ἴδια τῶν στρατιωτικῶν καὶ ὁ Λαγκάστερος μετεχειρίσθη αὐτὰ ἐπιδεξίως εἰς τὰ σχολεῖα. Ἄλλ' ἡ Γερμανικὴ σχολειολογία ἀπαιτεῖ κάτι περισσότερον. Διδασκαλία καὶ ἀγωγή, ἀμφοτέρα πρέπει ὡς μέρη τῆς παιδείας νὰ παιδεύωσιν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν κατορθοῦται διὰ μηχανικῶν μέσων, ἀλλ' εἶναι δυνατόν μόνον εἰς διδάσκαλον καὶ παιδευτὴν εὐπαίδευτον. Τὸ Λαγκαστριανὸν σχολεῖον ὀφείλει τὸ κλέος του εἰς τὴν ἀσθένειάν του, εἰς τὸν μηχανισμόν· ἡ νομιζομένη φωτεινὴ αὐτοῦ πλευρὰ εἶναι τρώντι ἡ σκοτεινὴ. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον, ὅτι ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος δὲν ἔχει τι ἀγαθόν, καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, ὥστε νὰ δύναται θεωρη-

τικῶς νὰ παραβάλληται πρὸς ἄλλας, ἀλλὰ πρὸς τὰς περιστάσεις εἶναι χρήσιμος. Εἶναι ein Nothbehelf, ὡς λέγουσιν οἱ Γερμανοί, ἐν ἀνάγκῃ καταφύγιον διὰ τὴν ἔλλειψιν διδασκάλων ἢ διὰ τὴν πενίαν τοῦ λαοῦ».

Ἐξετάσεις. Ἀνὰ ἕξ ἐβδομάδας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους οἱ μαθηταὶ ὑπεβάλλοντο εἰς ἐξετάσεις ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν διδαχθεῖσαν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὕλην ἕξ ἐκάστου μαθήματος. Ὁ εὐδοκίμων κατὰ τὰς ἐξετάσεις ταύτας μαθητὴς προήγετο εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν κλάσιν. Συνεπῶς ἦτο δυνατόν εἰς μαθητὴς ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος 48 ἐβδομάδων νὰ διέλθῃ καὶ τὰς ὀκτῶ κλάσεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ προαγωγή ἐγίνετο κατὰ μάθημα. Ἡδύνατο λοιπὸν εἰς μαθητὴς νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν 8ην π.χ. κλάσιν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ εἰς τὴν 7ην διὰ τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν γραφὴν κλπ.

Τὴν 1 Αὐγούστου ἐκάστου ἔτους ἐνηργοῦντο δημόσιοι ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπενέμοντο καὶ τὰ βραβεῖα. «Εἰς τὰς ἐξετάσεις ταύτας παρευρίσκονται οἱ μαθηταὶ ὅλοι εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένοι, οἱ ἐπίτροποι καὶ κτίτορες τοῦ σχολείου, αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, οἱ συγγενεῖς τῶν μαθητῶν, καὶ ὅσοι τῶν πολιτῶν καλεσθῶσι διὰ γραμματίου ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν διδασκάλων. Τὸ σχολεῖον ἢ ἡ αὐλὴ αὐτοῦ, ὅπου μέλλουν νὰ γίνωσιν αἱ ἐξετάσεις καὶ ἡ διανομὴ τῶν βραβείων στολίζεται μὲ δάφνας καὶ μυρσίνας· εἰς δὲ τὰ πέριξ κρεμάζονται τὰ ἰχνογραφήματα τῶν μαθητῶν, καὶ ἐπιτηδειγμαὶ γραψιμάτων, ὅσα κριθῶσιν ὠραιότερα, φέροντα ἕκαστον αὐτῶν τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ ποιήσαντος. Εἰς τὸν τόπον τῶν ἐξετάσεων στήνεται κατὰ μίαν τῶν μικροτέρων πλευρῶν αὐτοῦ ἐν κατάστρωμα ὑψηλόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ καθέδρα τοῦ διδασκάλου, προεδρεύοντος τῆς ὁμηγύρεως ἐκείνης· δεξιόθεν δὲ θέτονται τὰ διὰ τὰς ἀρχὰς καθίσματα καὶ τοὺς ἐφόρους καὶ κτίτορας τοῦ σχολείου, καὶ ἀριστερόθεν τὰ διὰ τοὺς βραβευθέντας μαθητάς· οἱ δὲ θεαταὶ κάθηνται χωριστὰ τῶν μαθητῶν. Ἀφοῦ συμπληρωθῇ ἡ ὁμήγυρις, ὁ διδάσκαλος κάμνει ἐναρξιν τῶν ἐξετάσεων, ἐκφω-

1. Διάτ. τῆς 12 Ἰουλίου 1830.